

STØNADSUTBETALINGER FRA NAV TIL INNVANDRERE

Av Ole Christian Lien

Sammendrag

Blant annet som følge av høy arbeidsinnvandring, er innvandrerbefolkningen mer enn fordoblet fra 2005 til 2015 og utgjør nå 13 prosent av befolkningen. Artikkelen sammenligner stønadsutbetalinger fra NAV til ulike innvandrergrupper og den øvrige befolkningen i 2014.

For alle aldersgrupper samlet er utbetalingene per innbygger høyere blant norskfødte enn blant innvandrere, når vi deler innvandrerne i tre grupper etter landbakgrunn. Norskfødte mottok i gjennomsnitt 75 000 kroner fra NAV i 2014. At utbetalingene er høyest for norskfødte, skyldes at velferdsordningene i stor grad er inntektsavhengige og forutsetter at man er eller har vært i arbeid. Utbetalinger av alderspensjon og helserelaterte trygdeytelser trekker særlig opp.

Når vi begrenser oss til aldersgruppen 18–66 år og utelater pensjoner, finner vi høyest utbetalinger til innvandrere fra Øst-Europa utenfor EU, Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika. Denne gruppen mottok i gjennomsnitt 65 000 kroner per innbygger i 2014. Høyt mottak av økonomisk sosialhjelp er en viktig årsak. I gjennomsnitt mottok en innvandrer fra disse landene 10 000 kroner i økonomisk sosialhjelp i 2014, mot 1 000 kroner blant norskfødte. Gruppen mottok også mer av helserelaterte trygdeytelser enn andre innvandrergrupper, men noe mindre enn norskfødte.

Det er store forskjeller i utbetalingene mellom ulike fødeland. De fem landene med høyest utbetalinger per innbygger er alle i Afrika og Asia. Lavest utbetalinger finner vi blant personer fra EU-land i Øst-Europa.

Forskjellene mellom innvandrere fra ulike regioner har sammenheng med innvandringsårsak. Innvandrere fra østeuropeiske EU-land har i stor grad kommet som arbeidsinnvandrere og har allerede hatt en jobb ved ankomst. Innvandrere fra Afrika og Asia har i større grad kommet som flyktninger eller familieinnvandrere. Denne innvandrergruppen har i mindre grad enn andre hatt jobb ved ankomst, og har i mindre grad hatt utdanning og kvalifikasjoner som står i forhold til arbeidslivets krav i Norge.

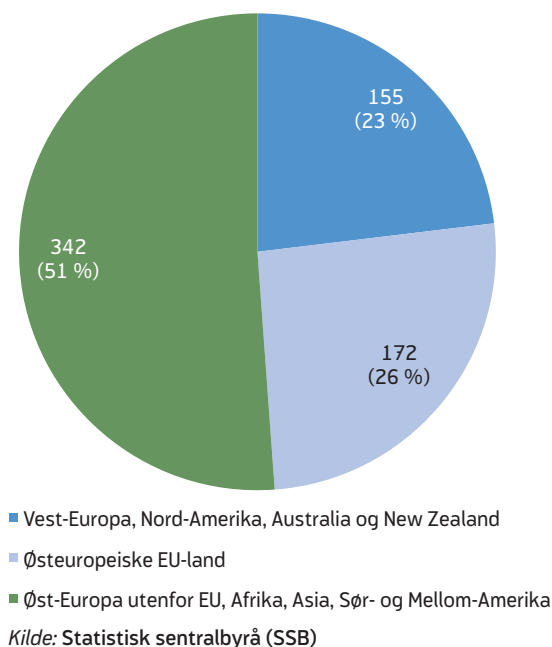
Innledning

I denne artikkelen ser vi nærmere på utbetalingene av trygd og økonomisk sosialhjelp til innvandrere i 2014. Vi sammenligner utbetalingene per innbygger mellom innvandrerbefolkningen og norskfødte, og på tvers av ulike innvandrergrupper. Velferdssystemet vårt er i stor grad bygget opp av inntektsavhengige ordninger, som erstatter hele eller deler av inntekten man har tapt som følge av blant annet arbeidsledighet, arbeidsuførhet og omsorg for barn. Rett til mange av trygdeytelsene forutsetter også at man har vært i arbeid en viss tid. Innvandrere med kort botid i Norge har gjennomgående lavere yrkesaktivitet enn norskfødte, og vil derfor også i mindre grad ha rett til mange typer trygdeutbetalinger.

Innvandringen til Norge har økt kraftig siden midten av 2000-tallet. Mens det på 1990-tallet i gjennomsnitt var 13 000 som innvandet til Norge årlig, har gjennomsnittlig antall i perioden 2007–2014 vært drøyt 50 000. Utvidelsen av EU med nye medlemsland i Øst-Europa og påfølgende økning i arbeidsinnvandringen til Norge har vært en viktig årsak. Fra inngangen av 2005 til 2015 er innvandrerbefolkningen mer enn fordoblet fra 301 000 til 669 000, og utgjør nå 13 prosent av befolkningen. Litt over halvparten kommer fra Øst-Europa utenfor EU, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika.¹ De øvrige innvandrerne fordeler seg med omtrent en fjerdedel hver på henholdsvis østeuropeiske EU-land og Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand (se figur 1).

Høy migrasjon til og fra Norge og sterk vekst i innvandrerbefolkningen vil ha betydning for NAVs stønadsubbetalinger. Brochmann-utvalget (NOU 2011:7) diskuterte hvilken betydning denne utviklingen kan få for velferdsstaten. Én av hovedkonklusjonene er at kombinasjonen av en aldrende befolkning og lav sysselsetting i betydelige befolkningsgrupper, både blant innvandrere og norskfødte, kan utfordre velferdsstatens bærekraft på lang sikt. I 2014 var andelen sysselsatte i alderen 15–74 år 63 prosent blant innvandrere,

Figur 1. Innvandrerbefolkningen i Norge 1. januar 2015, etter landbakgrunn. Tall i 1 000

mot 69 prosent i den øvrige befolkningen.² Innvandrerne fra Øst-Europa utenfor EU, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika hadde lavest sysselsettingsrate med 55 prosent. Dersom vi korrigerer for forskjeller i alderssammensetningen, vil antakelig forskjellene bli noe større. Når Brochmann-utvalget er bekymret for sysselsettingen også blant norskfødte, gjelder dette blant annet for unge voksne. Det er en stabilt høy andel på nær tre av ti som ikke fullfører videregående skole. Mange av disse har problemer med å komme ut i arbeidslivet som følge av stadig lavere etterspørsel etter ufaglært arbeidskraft (NAV 2014a).

Holmøy og Strøm (2012, 2013a og 2013b) har beregnet virkningene av økt innvandring på norsk økonomi. De fant at innvandring gir en viss svekkelse av offentlige finanser på lang sikt. Effekten er størst for innvandrere fra Øst-Europa utenfor EU, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika, siden mange i denne gruppen har lav yrkesinntekt og mottar relativt mye fra det offentlige i form av stønader og tjenester. Også innvandring fra øvrige regioner gir en negativ virkning

¹ I denne gruppen har vi også inkludert innvandrere fra land i Oseania utenom Australia og New Zealand, men det er svært få av disse. Landgrupperingen er basert på en av SSBs standardinndelinger.

² Kilde: SSB. Tilgjengelig fra: www.ssb.no/tabell/09837 (hentet 6.10.2015).

på offentlige finanser med dagens skatte- og avgiftsnivå og sysselsettingsrater. Dette skyldes at staten finansierer en del av de offentlige utgiftene med overføringer fra oljefondet, som er uavhengige av antall innbyggere. Ved økt innbyggertall må da oljepengene fordeles på flere. Imidlertid kan framtidige endringer i skatte- og velferdssystemet endre et slikt regnestykke for gjennomsnittsinbyggeren.

Datagrunnlag og metode

Artikkelen er basert på data for 2014 fra folkeregisteret og NAVs utbetalingsregistre.³ Vi beregner middelbefolkningen i Norge i 2014 etter kjønn, alder og fødeland basert på folkeregisteret ved utgangen av 2013 og 2014. Fra utbetalingsregistrene finner vi utbetalinger av trygdeytelser og økonomisk sosialhjelp fordelt etter kjønn, alder og fødeland. Dette gir grunnlag for å beregne stønadsutbetalinger i kroner per innbygger for ulike demografiske grupper. Mens trygdeytelsene er statlige, er økonomisk sosialhjelp en kommunal ytelse. Det samme gjelder kvalifiseringsstønad, som vi her slår sammen med økonomisk sosialhjelp.

Stønadsutbetalingene varierer mye med alder og kjønn. Ettersom innvandrerne har en annen alderssammensetning enn befolkningen for øvrig, har vi i stor grad valgt å presentere aldersstandardiserte tall i analysene. Dette er gjort ved at utbetalingene per innbygger for en gitt gruppe er omregnet til hva de ville vært hvis alders- og kjønns sammensetningen

i ettårige grupper hadde vært som for befolkningen i alt. Selv om vi omtaler dette som aldersstandardiserte tall, har vi i realiteten justert for både alders- og kjønns sammensetningen. Aldersstandardiseringen er gjort etter følgende formel:

$$U_x = \sum_{i = aldmin}^{aldmax} (U_{x,i,K} \cdot a_{i,K} + U_{x,i,M} \cdot a_{i,M})$$

Her er U_x de alders- og kjønnsstandardiserte stønadsutbetalingene i gruppe x per innbygger i alderen fra $aldmin$ til $aldmax$. $U_{x,i,K}$ og $U_{x,i,M}$ er stønadsutbetalinger i gruppe x per innbygger med alder i blant henholdsvis kvinner og menn. $a_{i,K}$ og $a_{i,M}$ er andelen henholdsvis kvinner og menn med alder i blant totalbefolkningen i aldersintervallet fra $aldmin$ til $aldmax$.

Vi finner innvandrere fra mer enn 200 land i data-materialet. Mange av landene har få innbyggere i Norge. Ettersom vi gjennomgående presenterer aldersstandardiserte tall, har vi i de delene av analysen som gjelder enkeltland begrenset oss til å se på land som har innbyggere i Norge av begge kjønn og i alle alderstrinn fra 18 til 66 år. Dette gjelder omtrent 70 land.

Forskjellen mellom utenlandsfødte og innvandrere

Inndelingen av befolkningen etter fødeland vil ikke samsvare helt med SSBs tall for innvandrerbefolkningen. Årsaken er at personer født i utlandet av norskfødte foreldre ikke regnes som innvandrere i SSBs statistikk. Vi har ikke hatt mulighet til å gjøre tilsvarende distinksjon. Når vi i denne artikkelen noe upresist bruker begrepet innvandrere, har vi definert dette som uten-

Tabell 1. NAVs tall for utenlandsfødte sammenlignet med SSBs tall for innvandrerbefolkningen. Tall i 1 000

Landbakgrunn	Innvandrerbefolkningen 1.1.2015, tall fra SSB	Utenlandsfødte i desember 2014, tall fra NAV	Avvik i prosent
Øst-Europa utenfor EU, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika	342	362	6
Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand	155	198	28
Øst-europeiske EU-land	172	171	-1
SUM	669	731	9

Kilde: NAV og SSB

³ Utbetalingsdataene er supplert med data mottatt fra SSB om økonomisk sosialhjelp og kvalifiseringsstønad.

landsfødte inklusiv personer født i utlandet av norskfødte foreldre. Tabell 1 viser en sammenligning av tall for innvandrerbefolkningen og antall utenlandsfødte. Generelt er det liten forskjell mellom disse tallene, bortsett fra for gruppen fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia eller New Zealand, der antall utenlandsfødte er nær 30 prosent høyere enn antall innvandrere.

Ytelsene som inngår i analysen

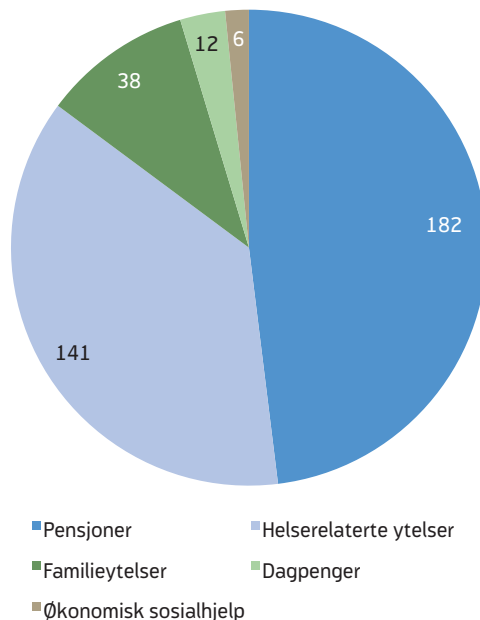
Følgende trygdeytelser inngår i analysen:

- **Familieytelser:** Barnetrygd, kontantstøtte, foreldrepenger, adopsjonspenger, engangsstønad, stønad til enslige forsørgere
- **Helserelaterte ytelser:** Sykepenger, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd, ménerstatning ved yrkesskade⁴, grunnstønad, hjelpestønad
- **Pensjoner:** Etterlattepensjon, alderspensjon, supplerende stønad
- **Dagpenger:** Dagpenger ved arbeidsledighet
- **Økonomisk sosialhjelp:** Økonomisk sosialhjelp, kvalifiseringsstønad

Dette dekker til sammen 379 milliarder kroner, eller 98 prosent av stønadene NAV utbetalte i 2014.⁵ Ytelsene som ikke inngår i analysen er bidragsforskudd, hjelpemidler, statsgaranti for lønnskrav ved konkurs, avtalefestet pensjon (AFP), krigspensjon og gravferdsstønad.

Pensjoner, og først og fremst alderspensjon, utgjør nærmere halvparten av utgiftene som inngår i analysen, mens helserelaterte ytelser utgjør i underkant av 40 prosent (se figur 2).

Figur 2. Utgifter som inngår i analysen, etter stønadsområde. Tall i milliarder kroner. 2014

Kilde: NAV

Størstedelen av artikkelen begrenser seg til stønadsutbetalinger for aldersgruppen 18–66 år. I alle tall som gjelder denne aldersgruppen, har vi valgt ikke å medregne alderspensjonsutbetalinger til aldersgruppen 62–66 år. Årsaken er at mange etter pensjonsreformen i 2011 har valgt å ta ut alderspensjon mens de fortsatt er i arbeid. Tidliguttak av alderspensjon for aldersgruppen 62–66 år kan i stor grad ses på som en finansiell beslutning der folk tar ut pensjonspenger på forskudd som de ellers ville fått fra 67 år.

Det er verdt å merke seg at familieytelsene blir registrert på den av foreldrene som mottar stønaden, altså ikke på barnet. Utgifter til disse ytelsene vil dermed bli medregnet når vi begrenser analysen til aldersgruppen 18–66 år. Det er også enkelte stønader der barnet selv kan være mottaker, slik som grunnstønad, hjelpestønad og barnpensjon (som er en del av etterlattepensjonen).

Norskfødte har de høyeste stønadsutbetalingene inklusiv pensjoner

I 2014 mottok en gjennomsnittlig innbygger 72 000 kroner i stønader fra NAV (figur 3). Utbetalingene er høyere blant norskfødte enn i innvandrergruppene. Det gjelder både med og uten aldersstandardisering.

⁴ Inklusiv yrkesskadetrygd etter gammel lovgivning.

⁵ Utgifter til arbeidsmarkedstiltak er ikke medregnet her ettersom dette i stor grad er utbetalinger til tiltaksleverandører og ikke uten videre kan knyttes til enkeltpersoner. Hvis vi medregner også disse i stønadsutgiftene, blir andelen av utgiftene som inngår i analysen 96 prosent.

Innvandrere er gjennomgående yngre enn norskfødte. Ettersom mottaket av trygd øker med alder, bidrar aldersstandardiseringen til en økning for innvandrergruppene og en reduksjon for norskfødte. Det er likevel bare for innvandrere fra østeuropeiske EU-land at det er en vesentlig forskjell mellom tallene med og uten aldersstandardisering.

Blant innvandrerne er stønadsutbetalingene høyest for dem med bakgrunn fra Øst-Europa utenfor EU, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika. Vi kommer nærmere tilbake til årsakene til dette. At innvandrerne fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand også mottok nokså høye utbetalinger, skyldes først og fremst at høy yrkesaktivitet og inntekt har gitt høye pensjoner til eldre i denne gruppen. Lavest utbetaling finner vi blant dem fra østeuropeiske EU-land. Mange av disse har nylig kommet som arbeidsinnvandrere og har allerede hatt en jobb ved ankomst. Sysselsettingen er fortsatt klart høyere i denne gruppen enn blant øvrige innvandrergupper og også høyere enn for befolkningen som helhet (Furuberg og Ørbog 2015). Disse innvandrerne er derfor i liten grad avhengige av offentlige stønader.

Selv om norskfødte mottar de høyeste stønadsutbetalingene, er norskfødte som tidligere nevnt oftere

yrkesaktive enn gjennomsnittsinnvandrerens. For å si noe om hvordan ulike grupper påvirker offentlige finanser må dette også tas hensyn til. Det er ikke tema her, men blir diskutert i Holmøy og Strøm (2012, 2013a og 2013b).

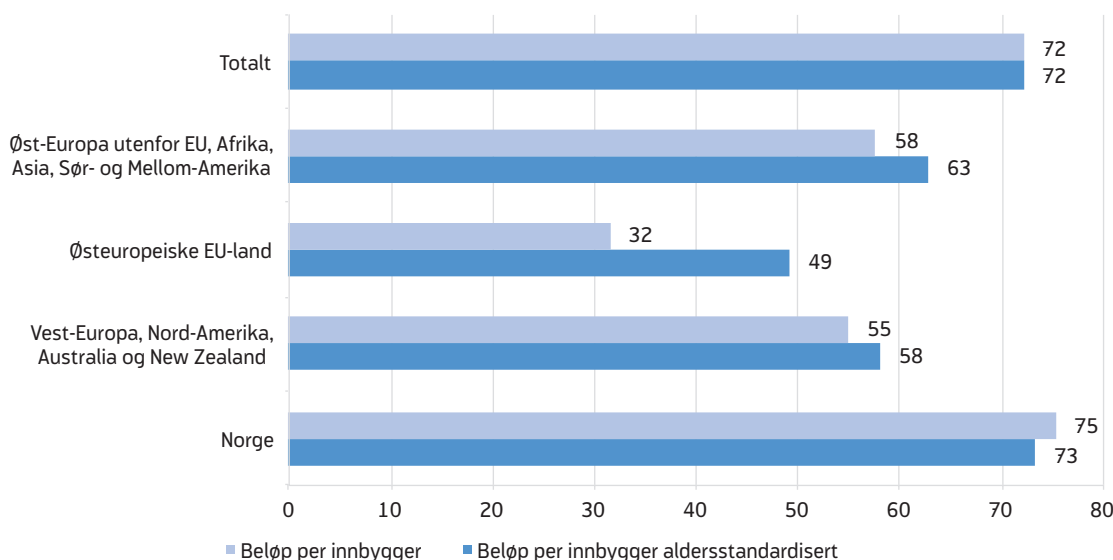
Innvandrere fra utviklingsland mottar mest før 67 år

For aldersgruppen 18–66 år er stønadsutbetalingene per innbygger, utenom pensjoner, høyest blant innvandrere fra Øst-Europa utenfor EU, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika (figur 4). En stor del av innvandrerne i denne gruppen kommer fra utviklingsland i Afrika og Asia. Sammenlignet med de andre gruppene ser vi at utbetalingene i denne innvandrerguppen er spesielt høye blant menn. De øvrige innvandrerguppene har vesentlig lavere trygdeutbetalinger, og også lavere enn blant norskfødte.

Som vist i Blom (2014) øker sysselsettingen over tid blant nyankomne innvandrere.⁶ Etter en viss tid, ofte rundt ti år, flater imidlertid denne veksten ut. Utflatingen

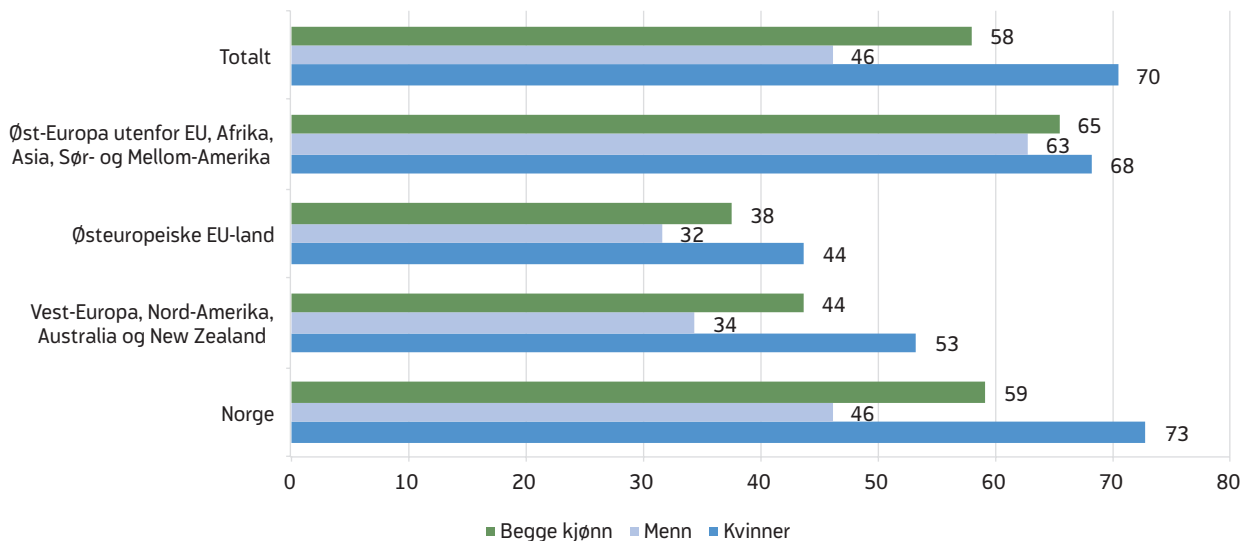
⁶ Denne analysen gjelder innvandrere som er i aldersgruppen 17–36 år ved ankomst.

Figur 3. Stønadsutbetalinger per innbygger (alle aldre), etter hovedgruppe av fødeland. Tall i 1 000 kroner. 2014

Kilde: NAV

Figur 4. Stønadsutbetalinger per innbygger 18–66 år, etter hovedgruppe av fødeland og kjønn. Aldersstandardiserte tall i 1 000 kroner. 2014

Kilde: NAV

tar gjerne lengre tid for kvinner enn for menn, men skjer på et lavere sysselsettningsnivå. Blant menn fra store innvandringsland i Afrika og Asia synker også sysselsettingen vesentlig etter fylte 50 år. Det medfører at mange etter hvert blir avhengige av overføringer fra det offentlige, og gjennom tidligere arbeid vil de også kunne ha rett til uføretrygd eller andre former for inntektssikring.

Forskjeller i utdanningsnivå kan sannsynligvis forklare en god del av forskjellene mellom de ulike innvandrergruppene. 46 prosent av innvandrerne fra Øst-Europa utenfor EU, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika hadde grunnskole eller lavere som høyeste fullførte utdanning i 2014. Blant innvandrerne fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand var tilsvarende andel 16 prosent.⁷ En stor andel av innvandrerne fra den siste gruppen, og også fra østeuropeiske EU-land, har kommet til Norge som arbeidsinnvandrere og allerede hatt en jobb ved ankomst.⁸

Innvandrere fra Afrika og Asia har i større grad kommet som flyktninger eller familieinnvandrere.⁹ Denne gruppen har i mindre grad hatt jobb ved ankomst, og har også i mindre grad tilstrekkelig utdanning og kvalifikasjoner i forhold til arbeidslivets krav i Norge. Det er derfor som forventet at denne gruppen har blitt mer avhengige av stønader fra NAV enn de andre innvandrergruppene.

Kvinner mottar gjennomgående mer i stønad fra NAV enn menn, og for kvinner er utbetalingene høyest blant norskfødte. Det skyldes trolig at norskfødte kvinner har høy sysselsetting, kombinert med at mange faller ut av arbeidslivet av helsemessige årsaker i 50- og 60-årsalderen. Ved utgangen av 2014 mottok 41 prosent av norskfødte kvinner på 66 år uføretrygd. Blant innvandrerne fra Øst-Europa utenfor EU, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika er forskjellen i stønadsutbetalinger mellom kvinner og menn lavest. Dette kan forklares med at innvandrerkvinner som

⁷ Kilde: SSB. Tilgjengelig fra: www.ssb.no/tabell/09598 (hentet 6.10.2015).

⁸ 54 prosent av innvandrerne fra Europa utenom Norden og henholdsvis 31 og 43 prosent av innvandrerne fra Nord-Amerika og Oseania kom som arbeidsinnvandrere i perioden 1990–2014. De fleste av de øvrige kom som familieinnvandrere. Kilde: SSB. Tilgjengelig fra: www.ssb.no/tabell/08348 (hentet 6.10.2015).

⁹ 51 prosent av innvandrerne fra Afrika og 27 prosent av innvandrerne fra Asia i perioden 1990–2014 hadde flukt som innvandringsårsak. De fleste av de øvrige kom som familieinnvandrere. Det var kun henholdsvis 3 og 7 prosent av innvandrerne fra Afrika og Asia som kom som arbeidsinnvandrere. Kilde: SSB. Tilgjengelig fra: www.ssb.no/tabell/08348 (hentet 6.10.2015).

nevnt gjennomgående kommer senere i arbeid og at sysselsettingen stabiliserer seg på et lavere nivå enn for menn (Blom 2014). Innvandrere fra Afrika og Asia har spesielt lav sysselsetting, og det blir da også færre som opparbeider seg rett til mange av trygdeytelsene.

Store forskjeller mellom enkeltland

Når vi ser nærmere på stønadsutbetalingene blant innvandrere fra enkeltland, finner vi store forskjeller. Figur 5 viser de fem landene med de høyeste og laveste stønadsutbetalingene per innbygger i alderen 18–66 år. Innvandrere fra Libanon og Irak peker seg ut med de høyeste utbetalingene, etterfulgt av dem fra Marokko, Tyrkia og Somalia. Alle de fem landene med høyest utbetalinger per innbygger befinner seg i Asia eller Afrika.

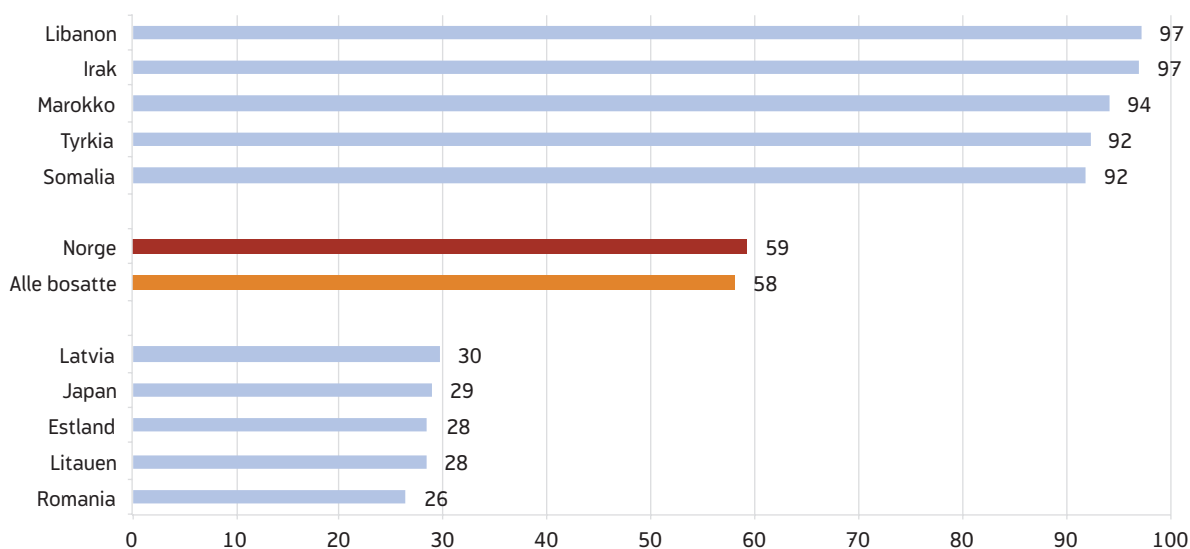
De laveste utbetalingene per innbygger finner vi blant innvandrere fra Romania og Litauen, etterfulgt av dem fra Estland, Japan og Latvia. Med unntak av Japan består denne gruppen bare av østeuropeiske EU-land.

For å se nærmere på hva disse forskjellene kan skyldes, viser vi i figur 6 og 7 hvordan stønadsutbetalingene

per innbygger utvikler seg med alderen for henholdsvis menn og kvinner. Vi ser her på noen utvalgte land med spesielt høye og lave utbetalinger, og sammenligner med utviklingen for norskfødte. For Tyrkia og Irak er stønadsutbetalingene omtrent like høye som for norskfødte frem til om lag 30–35 år. Etter dette har disse landene vesentlig høyere utbetalinger per innbygger, og særlig for menn. Selv om innvandrerne fra Irak gjennomgående kom senere til Norge enn tyrkiske innvandrere, ser at vi at disse to landene har nokså lik profil for hvordan utbetalingene utvikler seg etter alder. Ved tolkning av figurene må vi huske på at de viser et tverrsnitt av befolkningen i 2014. Tallene sier derfor ikke noe om hvordan utbetalingene har endret seg over tid.

Bratsberg m.fl. (2010, 2011) viser at mannlige arbeidsinnvandrere fra blant annet Tyrkia og Pakistan som kom til Norge fra slutten av 1960-tallet og fram til innvandringsstoppen ble innført i 1975, deltok svært aktivt i det norske arbeidsmarkedet de første ti årene etter ankomst til landet. Andelen i jobb falt deretter markant, etterfulgt av en sterk økning i utbetalingene av helse relaterte trygdeytelser. Vi finner igjen dette i våre tall, og figur 6 tyder på at tyrkiske menn i økende grad har blitt avhengige av offentlige overføringer etter hvert som de har blitt eldre.

Figur 5. Stønadsutbetalinger per innbygger 18–66 år, etter utvalgte fødeland. Aldersstandardiserte tall i 1 000 kroner. 2014

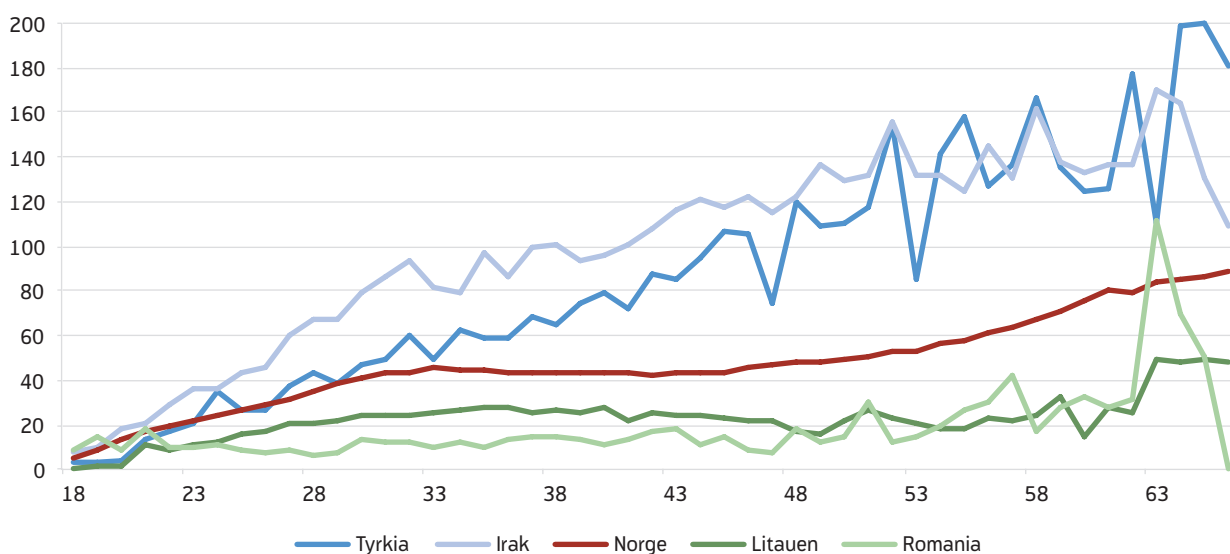

Kilde: NAV

Blom (2014) finner at også innvandrer menn fra utviklingsland som kom til Norge på 1990-tallet etter hvert får redusert sysselsetting med økende botid og alder, tilsvarende det som ble observert for tyrkere og pakistanere som kom til Norge før 1975. Dette er med på å forklare at trygdeutbetalingene til irakere utvikler seg ganske likt med alderen som for tyrkere, selv om mange av irakerne kom til Norge på 1990-tallet.

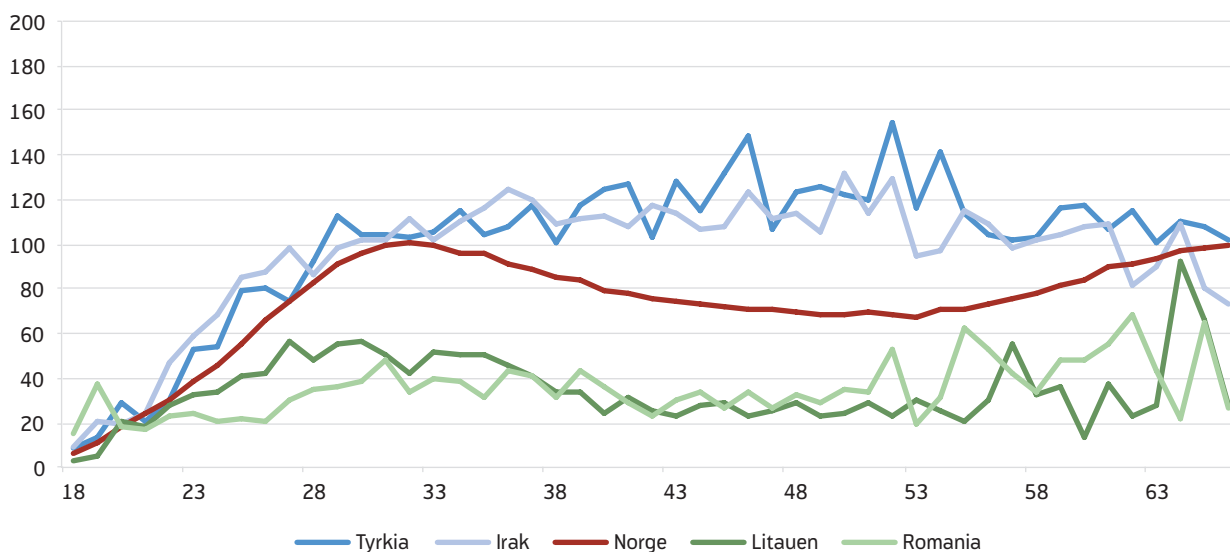
For tyrkiske og irakiske kvinner ser vi i mindre grad at stønadsutbetalingene øker med alderen etter fylte 30 år. Det henger trolig sammen med at kvinner fra disse landene i mindre grad har vært yrkesaktive og tjent opp rett til trygdeytelser, men også at kvinners aldersprofil er annerledes enn menns på grunn av ytelser knyttet til barn. Stønadsutbetalingene er likevel høyere også for de irakiske og tyrkiske kvinnene

Figur 6. Stønadsutbetalinger per innbygger for utvalgte fødeland, etter alder. Tall i 1 000 kroner. Menn. 2014

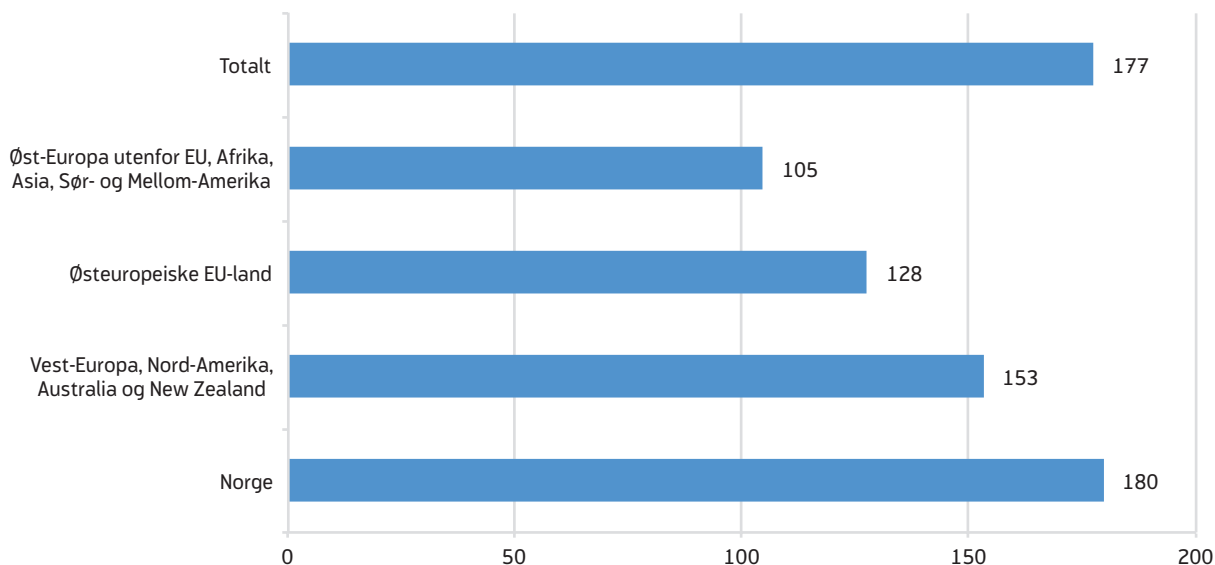
Kilde: NAV

Figur 7. Stønadsutbetalinger per innbygger for utvalgte fødeland, etter alder. Tall i 1 000 kroner. Kvinner. 2014

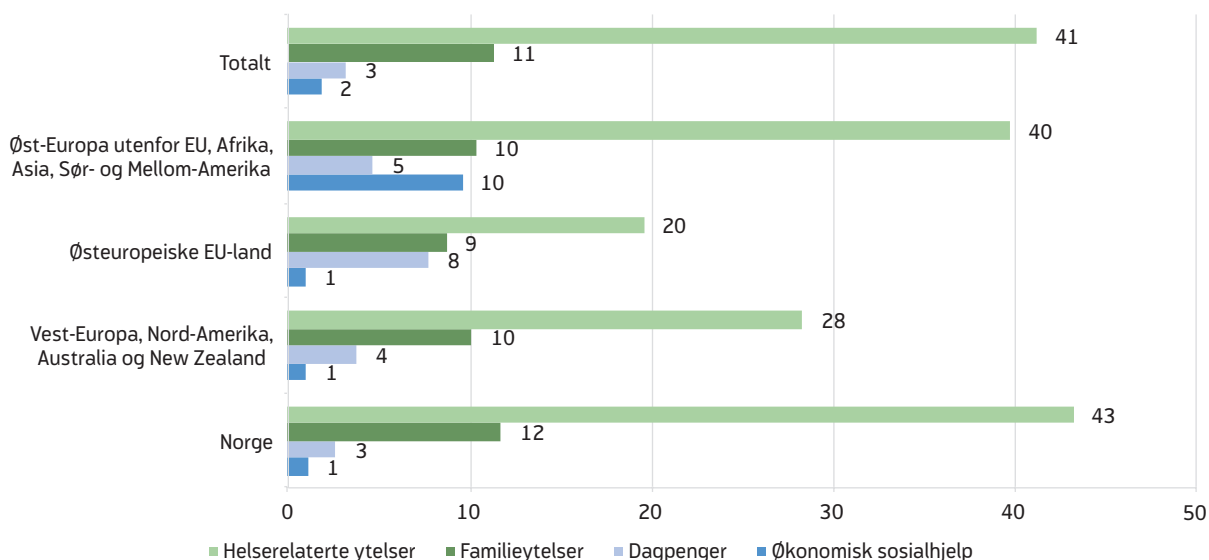
Kilde: NAV

Figur 8. Utbetalinger av pensjoner fra NAV per innbygger 62 år og over, etter hovedgruppe av fødeland. Aldersstandardiserte tall i 1 000 kroner. 2014

Kilde: NAV

Figur 9. Stønadsutbetalinger per innbygger 18–66 år, etter stønadsområde og hovedgruppe av fødeland. Aldersstandardiserte tall i 1 000 kroner. 2014

Kilde: NAV

enn for norskfødte fra midten av 30-årene til litt ut i 60-årene. Ved midten av 60-årene er utbetalingene per innbygger ganske lik som for norskfødte kvinner. Det skyldes som tidligere nevnt at mange norskfødte kvinner faller ut av arbeidslivet av helsemessige årsaker i 50- og 60-årsalderen.

Er det forskjeller mellom landgruppene når det gjelder hvilke typer NAV-stønader de mottar?

Ved å se nærmere på hovedgrupper av stønader fra NAV, finner vi klare forskjeller både mellom innvandrergруппene og når vi sammenligner med norskfødte

(se figur 8 og 9). Pensjonsutbetalingene per innbygger 62 år og over er som forventet høyest blant norskfødte. Det samme viser seg å være tilfelle når det gjelder de helserelaterte ytelsene, og her er det de høye stønadsutbetalingene til kvinner som trekker opp. Det skyldes som nevnt at norske kvinner har høy sysselsetting, kombinert med at mange forlater arbeidslivet av helsemessige årsaker før pensjonsalderen. Personer fra de østeuropeiske EU-landene har lavest utbetalinger av helserelaterte trygdeytelser. Det skyldes at en høy andel av disse har kommet som arbeidsinnvandrere, og at mange fortsatt er i arbeid.

Dagpengeutbetalingene er klart høyest per innbygger for innvandrere fra østeuropeiske EU-land. Furuberg og Ørbog (2015) viser at arbeidsledige østeuropeere oftere enn andre arbeidsledige innvandrere har vært i arbeid og tjent opp rett til dagpenger. Mange østeuropeere jobber i konjunkturutsatte bransjer og er derfor mer utsatt for arbeidsledighet enn norskfødte. Arbeidssøkere fra denne gruppen peker seg imidlertid ut ved å ha høy overgang til nytt arbeid etter avsluttet ledighetsperiode.

Når det gjelder mottak av økonomisk sosialhjelp finner vi store forskjeller. Innvandrere fra Øst-Europa utenfor EU, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika mottar fem ganger så mye økonomisk sosialhjelp per innbygger som i totalbefolkningen og ti ganger så mye som norskfødte. Forskjellene skyldes sannsynligvis at denne innvandrergruppen har lavere sysselsetting enn andre grupper og i mindre grad har tjent opp rett til inntektsavhengige trygdeytelser. Dette må vi igjen se i sammenheng med at denne innvandrergruppen omfatter spesielt mange som har kommet som flyktninger eller familieinnvandrere, og som derfor har svakere tilknytning til arbeidslivet enn andre grupper. Dokken (2015) finner tilsvarende resultater og viser at andelen innvandrere som mottar sosialhjelp er fire ganger så høy som blant norskfødte.

Det er noen enkeltland som peker seg ut med særlig høye utbetalinger av økonomisk sosialhjelp. Dette gjelder blant annet innvandrere fra Somalia, Eritrea, Afghanistan og Irak (se tabell 2 i vedlegget). Fra disse landene er det særlig mange som har kommet som flyktninger. Mange har også relativt kort botid og har ikke tjent opp rett til andre trygdeytelser gjennom å ha vært i arbeid.

Flere i arbeid vil redusere risikoen for fattigdom

Analysene i denne artikkelen viser at NAVs stønadsutbetalinger til innvandrere totalt sett ikke avviker spesielt mye fra den øvrige befolkningen. Det er likevel en del markante forskjeller ut fra landbakgrunn og avhengig av hvilke stønader vi snakker om. Gruppen fra Øst-Europa utenfor EU, Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika skiller seg ut med høyere stønadsutbetalinger enn andre innvandrergrupper, og det er særlig utbetalinger av økonomisk sosialhjelp og helserelaterte trygdeytelser som trekker opp.

Selv om dette ikke er uventet med tanke på at mange har kommet som flyktninger eller som familiemedlemmer av flyktninger, bidrar det til at innvandrere i denne gruppen er overrepresentert blant husholdninger med såkalt vedvarende lavinntekt. NAV (2014b) viser at tre av ti husholdninger med bakgrunn fra disse landene hadde inntekt under EUs lavinntektsgrense i perioden 2010–2012.¹⁰ Andelen med vedvarende lavinntekt er fem ganger så høy som i befolkningen for øvrig i familier uten personer med varig tilknytning til arbeidsmarkedet. Å arbeide for å øke sysselsettingen blant innvandrere som har kommet som flyktninger eller familieinnvandrere, vil være sentralt for å snu denne trenden.

Referanser

Blom, Svein (2014) *Sysselsetting og økonomiske overføringer blant sju ankomstkohorter av innvandrere observert i perioden 1993–2010*. Rapport 2014/38. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

Bratsberg, Bernt, Oddbjørn Raaum og Knut Røed (2010) «When Minority Labor Migrants Meet the Welfare State». *Journal of Labor Economics*, 28 (3), 633–676.

.....
¹⁰ En husholdning er regnet som å ha vedvarende lavinntekt dersom gjennomsnittsinntekten over en 3-årsperiode er lavere enn 60 prosent av medianinntekten, justert for husholdningsstørrelse. Dette er et ofte brukt mål på risikoen for fattigdom.

- Bratsberg, Bernt, Oddbjørn Raaum og Knut Røed (2011) *Yrkesdeltaking på lang sikt blant ulike innvandrergupper i Norge*. Rapport 1/2011. Oslo: Frischsenteret.
- Dokken, Therese (2015) «Innvandrere og økonomisk sosialhjelp». *Arbeid og velferd*, 3/2015, 45–60.
- Furuberg, Jorunn og Kari-Mette Ørbog (2015) «Arbeidsledige innvandrere». *Arbeid og velferd*, 3/2015, 19–32.
- Holmøy, Erling og Birger Strøm (2012) *Makroøkonomi og offentlige finanser i ulike scenarioer for innvandring*. Rapporter 15/2012. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Holmøy, Erling og Birger Strøm (2013a, 7. juni) Hva betyr innvandringen for offentlige finanser? *Aftenposten*.
- Holmøy, Erling og Birger Strøm (2013b) «Kostnaden for det offentlige av flere innvandrere». *Samfunnsspeilet*, 5/2013, 69–75.
- NAV (2014a) *Omverdensanalyse 2014. Utvikling, trender og konsekvenser fram til 2025*. Rapport 2/2014. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.
- NAV (2014b) *Fattigdom og levekår i Norge*. Rapport 3/2014. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.
- NOU (2011:7) *Velferd og migrasjon. Den norske modellens framtid*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Vedlegg

Tabell 2. Stønadsutbetalinger per innbygger 18–66 år for de 20 største innvandringslandene sammenlignet med norskfødte og alle bosatte. Tall i 1 000 kroner

Fødeland	Antall innbyggere 1.1.2015 i 1 000. Kilde: SSB	Utbetalinger per innbygger 18–66 år, aldersstandardisert	Utbetalinger per innbygger 18–66 år (uten aldersstandardisering)				
			Totalt	Helse-relaterte ytelser	Familie- ytelser	Dagpenger	Økonomisk sosialhjelp
Irak	22	97	91	49	16	7	18
Tyrkia	11	92	92	67	13	6	5
Somalia	27	92	81	20	20	6	35
Afghanistan	13	87	61	24	14	6	17
Pakistan	19	77	80	55	15	4	5
Iran	17	77	78	54	10	5	8
Vietnam	14	71	79	51	16	6	4
Eritrea	15	64	52	7	18	3	25
Tidligere Jugoslavia ¹	34	61	56	37	10	5	4
India	11	58	50	32	13	4	1
Russland	17	55	55	23	17	7	7
Sverige	37	50	47	28	13	4	1
Danmark	20	48	49	35	10	3	1
Thailand	17	44	43	19	14	5	2
Polen	91	40	37	14	13	10	1
Storbritannia	14	39	39	25	9	4	1
Tyskland	25	39	39	23	11	4	1
Filippinene	19	39	35	16	14	3	1
Litauen	36	28	29	7	13	9	0
Romania	12	26	22	8	10	3	1
Innvandrere totalt	669	53	50	26	13	6	5
Norge	4 496	59	59	44	11	3	1
Alle bosatt i Norge	5 166	58	58	41	11	3	2

¹ Det er ikke mulig i datamaterialet å skille mellom de ulike landene i det tidligere Jugoslavia, ettersom personer født før landet ble oppløst er registrert med Jugoslavia som fødeland. Basert på tall fra SSB anslår vi at 40 prosent av denne gruppen gjelder innvandrere fra Bosnia og Hercegovina, mens 30 prosent gjelder innvandrere fra Kosovo.

Kilde: NAV